

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КАФЕДРИ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА: SWOT-АНАЛІЗ

Обґрунтовано доцільність дослідження навчально-методичної діяльності кафедри у руслі трансформації системи вищої освіти України. Виокремлено напрямки навчально-методичної діяльності кафедри. Здійснено детальну характеристику навчально-методичної діяльності кафедри економічної і соціальної географії ЛНУ ім. І. Франка упродовж 1945—2016 рр.: забезпечення викладання нормативних дисциплін і дисциплін спеціалізації, диверсифікація навчального плану кафедри, видання навчально-методичної літератури тощо.

Показано вагу кафедри у навчальному процесі на географічному факультеті, зокрема щодо викладання нормативних дисциплін. Визначено, що з 2015 р. удвічі зменшено частку потокових дисциплін викладання яких забезпечують члени кафедри та скорочено кількість дисциплін спеціалізації на фоні зростання кількості дисциплін (не географічного спрямування) вільного вибору студентів. Останнє ставить під загрозу цілісність та повноту розкриття суспільно-географічної складової географічної науки у процесі підготовки фахівців-географів. Наголошено на викликах, які стоять перед кафедрою у зв'язку з переходом (2016) до підготовки фахівців за галузями знань 01 «Освіта» та 10 «Природничі науки». Укладено SWOT-аналіз навчально-методичної діяльності кафедри та визначено перспективні напрямки її розвитку.

Ключові слова: кафедра, навчально-методична діяльність, навчальні дисципліни, навчально-методична література, SWOT-аналіз.

Постановка та актуальність проблеми.

Трансформаційні процеси у системі вищої освіти України (перехід до вибору самостійної траєкторії навчання студента, зростання суверенітету вищих навчальних закладів в освітньому процесі, комерціалізація вищої освіти в Україні, прихід на ринок освітніх послуг держави закордонних вищих навчальних закладів (державні та приватні університети Великої Британії, Канади, Польщі, Німеччини, Угорщини), зростання конкуренції на ринку освітніх послуг держави тощо) зумовили необхідність критичного аналізу функціонування базових одиниць здійснення навчального процесу у вищій школі — університетських кафедр. Саме останні відповідають за формування професійних компетентностей випускників вищої школи та їхньої відповідності вимогам працедавців. У даному руслі дослідження навчально-методичної діяльності кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка є на часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Навчально-методична діяльність кафедр університету переважно вивчається фахівцями педагогічної освіти, які роблять акцент: на дослідження педагогічного досвіду (формування та спадковість) кафедри [15]; на вивчення ролі педагога-особистості (наукового лідера) у функціонуванні кафедри [15]; на формуванні та передачі педагогічної майстерності на кафедрі [7]; на дослідження методів і технологій навчання, які використовуються на кафедрі [1, 15] тощо. Також навчально-методичну діяльність кафедр з точки зору дослідження сформованої організаційно-управлінської структури та мож-

ливих шляхів її оптимізації вивчають фахівці з сфери менеджменту [6, 9].

У географії дослідженню навчально-методичної діяльності фахових кафедр не надано значної уваги. Переважно її розкривають через призму функціонування сформованих наукових шкіл та наукових центрів [4, 10-12, 18-19, 21-23] або аналізують у руслі «кризи» географічної науки [5] чи підготовки профільних фахівців в університеті [14].

Мета дослідження. Виконати ретроспективний аналіз навчально-методичної діяльності кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка. Показати вагу кафедри у забезпеченні навчального процесу на географічному факультеті в сучасних умовах. Узагальнити напрацювання кафедри з видання навчально-методичної літератури, забезпечення викладання нормативних курсів, дисциплін спеціалізації та вільного вибору студентів. Укласти SWOT-аналіз навчально-методичної діяльності кафедри та визначити перспективні напрямки її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Навчально-методична діяльність кафедри економічної і соціальної географії здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» (2014), Статуту Львівського національного університету імені Івана Франка (нова редакція, 2015), державного галузевого стандарту вищої освіти зі спеціальності «Географія» (2004), рекомендацій Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти, інструкцій Міністерства освіти і науки України щодо організації навчально-методичної діяльності кафедр та відповідних положень й розпоряд-

жень наукової й методичної ради університету. Зокрема в Законі України «Про вищу освіту» окреслено головну мету освітньої, в цілому, та навчально-методичної, зокрема, діяльності кафедри: «*підготовка конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях*» [8]; у Статуті університету наголошується на «*академічній свободі, академічній мобільності педагогічних працівників університету та праві самостійно обирати методи й засоби навчання, що забезпечують високу якість навчального процесу*» [13]; державний галузевий стандарт вищої освіти зі спеціальності «Географія» окреслює перелік компетентностей, якими повинні володіти випускники кафедри тощо.

У цілому, навчально-методична діяльність кафедри економічної і соціальної географії спрямована на методичне забезпечення навчального процесу зі спеціальності «Географія» та його удосконалення відповідно до вимог наукової й освітньої діяльності в Україні, зокрема, та світі, загалом, та з урахуванням викликів ХХІ ст. (глобалізація, академічна мобільність, застарівання знань, криза освіти, гармонізація освітнього процесу, розробка контрольних опорних точок предметної області і т.д.). Головні напрямки навчально-методичної діяльності охоплюють широке коло проблем: поточне та перспективне планування навчально-методичної роботи, створення навчально-методичних комплексів з дисциплін, удосконалення навчальних планів тощо.

Навчально-методична діяльність кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка бере свій початок з 1945 р., коли рішенням ректорату Львівського університету (1944) відкрито кафедру економічної географії [19, с. 26]. Її перший персональний склад сформували: завідувач — к.г.н., доц. О. Ващенко (1908-1984); викладачі — Г. Зільбер (1916-1970), І. Сваричевський (1905-1968), М. Буленко [19, с. 31]. Вони забезпечили викладання дисциплін: «Економічна географія СРСР», «Методика викладання фізичної і економічної географії», «Економічна і політична географія капіталістичних країн», «Економічна і політична географія країн народної демократії».

З 1945 р. кафедра перейшла на підготовку фахівців як денної так і заочної форми навчання. Також на кафедрі 1946 р. організовано студентський науковий гурток [4, с. 95]. У 1948 р. відбувся перший випуск молодих спеціалістів

— економіко-географів [4, с. 92].

На загал, тодішній перелік суспільно-географічних дисциплін, які викладали у вищій школі був обмежений советською партійною системою, програми дисциплін затверджувалися та проходили перевірку в партійних кабінетах Москви, за проведенням занять та викладом матеріалу на них (особливо ідеологічної складової) суворо слідкували як советські партійні шпики так і «свої стукачі» з кола працівників факультету та «зацікавлених» студентів. Вільність та креативність у методичній діяльності викладачів не допускалася та суворо каралася. Весь навчально-методичний процес кафедри був спрямований на чітке дотримання норм і приписів советської системи вищої освіти сталінської епохи.

Не зважаючи на скрутість навчально-методичного процесу, персональний склад кафедри економічної і соціальної географії наприкінці 40-их на початку 50-их років ХХ ст. збільшується. На кафедрі починають працювати В. Луговой, Б. Думін, Н. Бикова. Паралельно зростає кількість навчальних дисциплін викладання яких забезпечують викладачі кафедри: «Географія промисловості», «Географія сільського господарства» тощо. У навчальному плані географічного факультету 1954-1959 рр. частка кількості нормативних дисциплін, викладання яких забезпечували викладачі кафедри складала 21,9% (7 дисциплін). Крім того на кафедрі викладали п'ять дисциплін спеціалізації.

З середини 50-их років ХХ ст. кафедра поповнюється власними випускниками: Ф. Заставний (з 1955 р. працював на кафедрі), О. Шаблій (з 1958 р.), М. Паробецький (з 1961 р.) [19, с. 31]. Розширюється перелік загальних та спеціальних курсів, викладання яких забезпечують викладачі кафедри. Загальні курси (1961-1966 рр.): «Методика викладання фізичної і економічної географії», «Загальне землезнавство і вступ до економічної географії», «Економічна і політична географія капіталістичних країн», «Економічна і політична географія країн народної демократії», «Економічна географія СРСР», «Історія і методологія географії», «Фізична і економічна географія УРСР». Курси за вибором (курси спеціалізації «економічна географія»): «Методика економіко-географічних досліджень», «Основи народногосподарського планування», «Основні проблеми економічної географії», «Географія промисловості СРСР», «Економічна картографія», «Статистика». Загалом у 1961-1966 рр. викладачі кафедри забезпечували викладання 33,3% нормативних дисциплін на географічному факультеті та 75,0% — дисциплін спеціалі-

зації «економічна географія» (рис. 1-5).

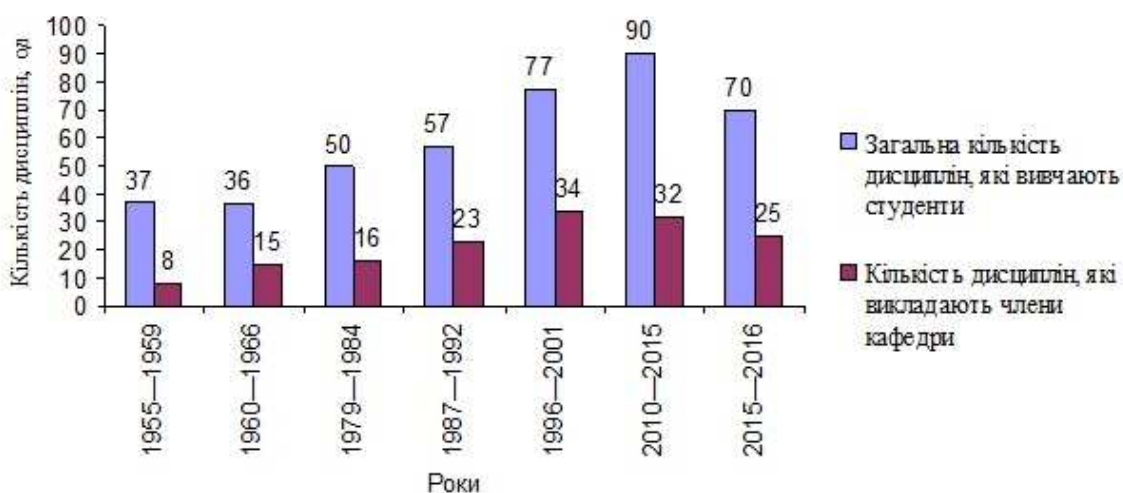

Рис. 1. Кількість дисциплін, які вивчають студенти географічного факультету.

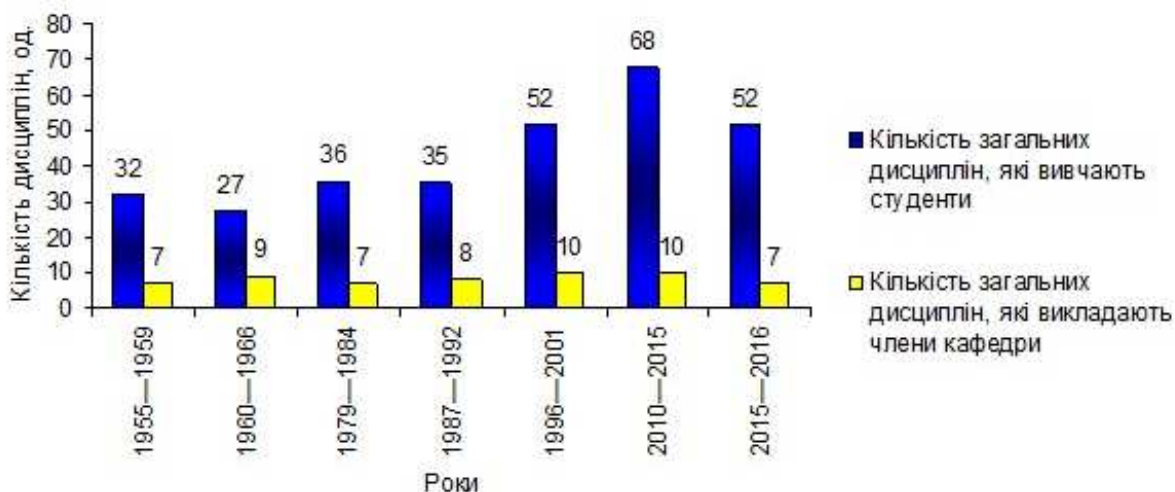

Рис. 2. Кількість загальних (потоківих) дисциплін, які вивчають студенти географічного факультету (1955-2015).

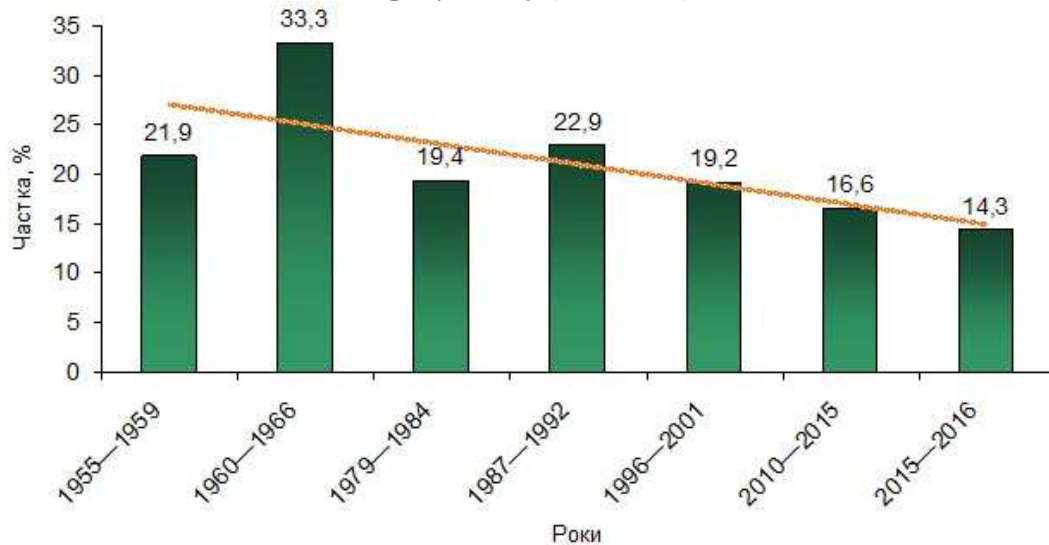
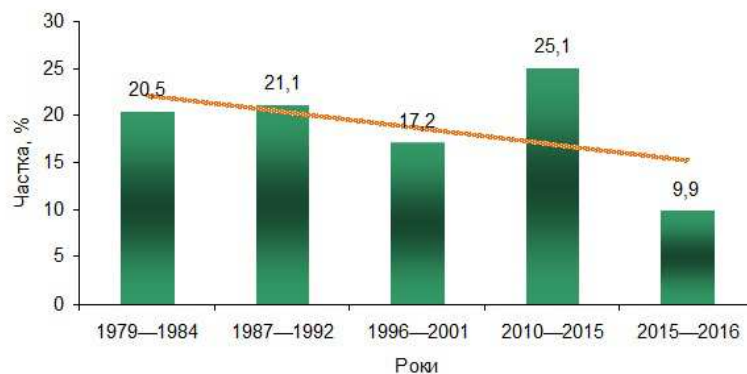
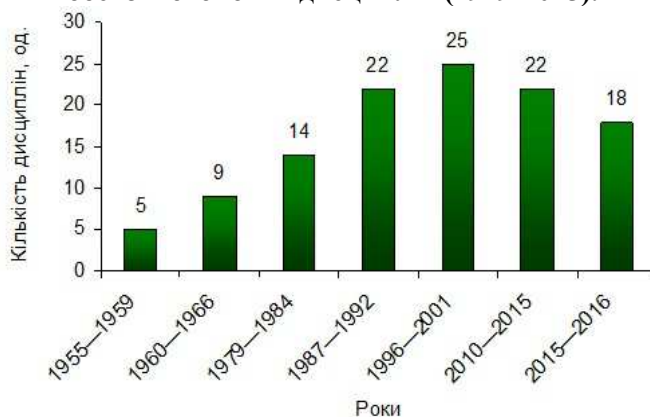

Рис. 3. Частка загальних (потоківих) дисциплін, які викладають члени кафедри у загальній кількості потоківих дисциплін (1955-2015).

Рис. 4. Частка загальних (потокових) дисциплін, які викладають члени кафедри у загальному обсязі потокових дисциплін (1979-2015).

Рис. 5. Кількість дисциплін спеціалізації, які викладають члени кафедри (1955-2015).

Розвиток географічної науки в 60-70-х роках ХХ ст. зумовив трансформацію навчального плану географічного факультету. У навчальний план введені нові нормативні дисципліни: «Географія населення з основами етнографії», «Вступ в економічну географію», «Методи польових географічних досліджень» та ін.

У 1970 р. виходить у світ навчально-методичний посібник доц. О. Шаблія і доц. М. Гонака «Економіко-географічна характеристика сільськогосподарського підприємства», де вперше висвітлено ідею про «суспільно-географічну організацію території, як предмет дослідження суспільної географії» [17].

Важливо, що з кінця 60-х років ХХ ст. на кафедрі починається викладання курсу «Математичні методи в економічній географії» (проф. О. Шаблій) та вперше у суспільній географії України використано багатовимірний аналіз для класифікації та систематизації об’єктів (правда, ще у 30-х роках ХХ ст. цей метод, особливо т.зв. діаграми Чекановського, застосовано для класифікації сільськогосподарських підприємств асистентом Інституту географії Яном Ернестом). У 1984 р. виходить з друку перший в Україні та ще й українською мовою навчальний посібник «Математичні методи в економічній географії» за авторством проф. О. Шаблія [20].

Переломними у розробленні нових навчальних дисциплін викладачами кафедри та впровадженні їх у навчальний процес стали середина 80-их – початок 90-их років ХХ ст. У цей період відбуваються суттєві зрушення у розвитку соціальної складової суспільної географії (розвивається географія освіти, медична географія), сам навчальний процес поступово позбавляється ідеологічних догм совєтської системи – стає більш відкритим до нововведень, орієнтованим на виклики ринкових умов господарювання. У цей період змінюється назва кафедри: з «кафедра економічної географії» на «кафедра економічної і соціальної географії» (наказ ректора Львівського університету №613 від 31.05.1990 р.) та розпочинається підготовка фахівців за спеціальністю «економічна і соціальна географія».

У навчальному плані 1987-1992 рр. викладачі кафедри забезпечували викладання восьми нормативних дисциплін, більшість з яких були ідентичні навчальному плану 1979-1984 рр. та 15 дисциплін спеціалізації.

У навчальному плані 1996-2001 рр. суттєво зросла кількість дисциплін спеціалізації «економічна і соціальна географія» (з 15 до 24) та посилилася суспільно-географічна складова у блоці нормативних дисциплін студентів-географів («Історія географії», «Техніко-економічні основи виробництва», «Територіальні со-

ціально-економічні системи», «Політична географія»). Навчальні дисципліни та їхнє наповнення відображали процеси гуманізації та соціалізації географічної освіти, позбавлення науки засад совєтської догматичної системи викладання суспільної географії, популяризували наукові дослідження викладачів кафедри («Соціальна географія» – доц. Л. Шевчук, «Географія культури і релігії» – доц. І. Ровенчак, «Рекреаційна географія» – доц. С. Кузик, «Географія освіти» – доц. В. Стецький та ін.), пропагували україноцентризм та засади державотворення («Політична географія», «Географія населення і розселення Західного регіону»).

На цей період припадає початок активізації діяльності викладачів кафедри у сфері написання й видання навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій до виконання студентами семінарських, практичних робіт.

Знаковою подією у навчально-методичній та науковій діяльності кафедри економічної і соціальної географії стала публікація у видавництві «Світ» (Львів, 1994) навчального посібника «Соціально-економічна географія України» (редактор – проф. О. Шаблій). Він двічі перевидавався (1995, 2000) та по-сьогодні залишається настільною книгою для підготовки студентів з багатьох навчальних курсів.

У 1997 р. публікується наукова розвідка тоді доцента, а зараз доктора економічних наук, професора Л. Шевчук «Основи медичної географії», а в 1999 р. – «Сакральна географія», які започаткували на кафедрі серію публікацій соціально-географічного наукового пошуку, які в ХХІ ст. продовжили доц. М. Білецький, к.г.н. І. Ранця, асист. І. Ванда та асист. Л. Котик.

У цей період у світ виходить монографія проф. О. Шаблія «Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії» (Львів, 2001), де розкрито засади україноцентризму в суспільній географії, представлено найновіші тогочасні світові дослідження з проблематики економічної, політичної, соціальної географії та демографії.

На початку ХХІ ст. навчально-методична діяльність кафедри економічної і соціальної географії здійснюється у напрямку розробки нових навчальних курсів (особливо, у сфері спеціалізації «політична географія», навчання за якою з 2001 р. здійснюється на кафедрі), актуалізації змісту нормативних дисциплін («Соціальна географія», «Політична географія», «Економічна і соціальна географія світу» і т.д.), впровадженні нових інноваційних нав-

чальних дисциплін спеціалізації («Географічне краєзнавство», «Географія політичних партій і рухів», «Політико-географічна глобалістика», «Географія міжнародних політичних, військових, економічних організацій», «Регіональна економіка», «Географія менеджменту» тощо).

У навчальному плані 2010-2015 рр. кількість загальних дисциплін, викладання яких забезпечують викладачі кафедри зростає до десяти (16,6% загальної кількості нормативних дисциплін). Також викладачі кафедри 100,0% забезпечують викладання дисциплін спеціалізації «економічна географія і геоелектроніка» та «політична географія і геополітика». У цей період кафедра, відповідно до вимог Болонської системи навчання та у руслі інтеграції у світовий науково-освітній простір, переходить до підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» (напрямок підготовки 6.040104 «Географія», 4 роки навчання), «спеціаліст» (напрямок підготовки 7.040104 «Географія», спеціальність 7.04010401 «Географія», спеціалізація «Економічна географія і геополітика», 1 рік навчання), «магістр» (напрямок підготовки 8.040104 «Географія», спеціальність 8.04010401 «Географія», спеціалізація «Економічна географія і геополітика», 1 рік навчання).

У цей період викладачі кафедри публікують новаторські монографії, підручники й посібники: «Географія населення» (І. Гудзеляк, 2008), «Географія культури: проблеми теорії, методології та методики дослідження» (І. Ровенчак, 2008), «Географія туризму», (С. Кузик, 2011), «Основи суспільної географії» (О. Шаблій, 2012), «Регіональна економічна і соціальна географія світу (Латинська Америка та Карибські країни, Африка, Азія, Океанія)» (М. Книш, О. Мамчур, 2013), «Політико-географічна глобалістика» (М. Книш, Л. Котик, 2014), «Географія світового господарства» (С. Кузик, О. Мамчур, І. Ванда, 2014), «Історія географії» (М. Влах, 2014), «Глобальні проблеми людства» (М. Книш, Л. Котик, 2015), «Соціальна географія» (М. Білецький, І. Ванда, Л. Котик, 2015) і т.д.

З 2015 р. географічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, відповідно до вказівок Міністерства освіти і науки України, щодо організації навчального процесу в вищій школі, перейшов на навчання студентів за новим навчальним планом за усіма напрямками підготовки. Відбулися зміни у викладанні дисциплін суспільно-географічного профілю: більшість з них, за винятком п'яти курсів («Основи загальної суспільної географії», «Історія географії», «Гео-

графія населення», «Політична географія», «Регіональна економічна і соціальна географія») перейшли у когорту дисциплін вільного вибору студентів. Не маловажну роль у цьому процесі відіграло й опущення напрямку «сус-

пільна географія» у переліку наукових напрямків затверджених Кабінетом Міністрів України (2014). Скоротилася у двое й загальна кількість дисциплін спеціалізації, які вивчатимуть студенти з 2015/2016 н.р. (рис. 1-5).

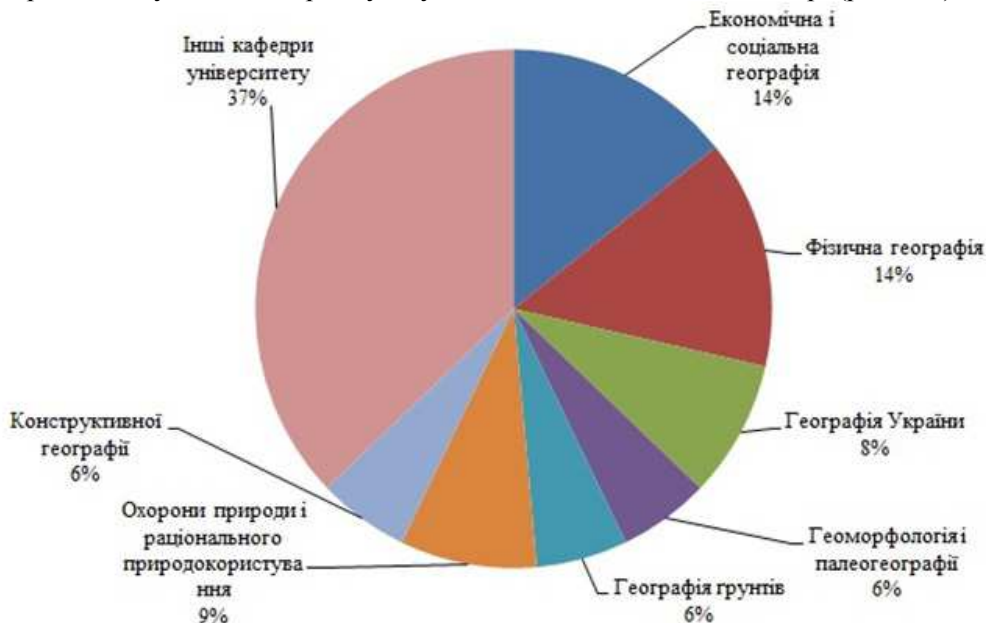

Рис. 6. Розподіл потокових дисциплін, які викладаються на географічному факультеті (бакалаври) за кафедрами, 2015

У 2015/2016 н.р. кафедра забезпечує викладання 14% загальної кількості потокових дисциплін за напрямом «Географія». Занепокоєння викликає висока частка (37%) дисциплін не географічного спрямування, які вивчають бакалаври географічного факультету (рис. 6). При загальній тенденції зменшення обсягу аудиторних годин навчання, це призводить до поверхового засвоєння студентами фахових географічних дисциплін (63%) загалом та суспільно-географічного блоку (22%) зокрема (рис. 6). Така ситуація зумовлює критичний перегляд навчальних комплексів із сус-

пільно-географічних дисциплін з метою усе-стороннього, глибокого висвітлення сучасних тенденцій розвитку суспільної географії та не допущення формування прогалів у засвоєнні студентами теоретико-методологічних засад суспільної географії.

З 2016/2017 н.р. географічний факультет ЛНУ ім. І. Франка переходить до підготовки фахівців за галузями знань 01 «Освіта» та 10 «Природничі науки», що безпосередньо вплине на навчально-методичну діяльність кафедри, яка узагальнена засобами SWOT-аналізу (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз навчально-методичної діяльності кафедри економічної і соціальної географії

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> ➤ сформовані традиції високого рівня навчально-методичної діяльності на кафедрі; ➤ новаторські наукові ідеї: гнучкої геопросторової організації виробництва, трьох типів об'єктів дослідження суспільної географії (реальний, концептуальний, віртуальний), україноцентризму в географії (проф. О. Шаблій); Київ — новий Константинополь (геокультурна ідея, проф. І. Ровенчак); кривизни транспортного простору, геопросторові поєднання столиць держав світу, модель територіальної мобільності населення (доц. В. Грицевич) та ін.; ➤ професіоналізм викладацького та навчально-допоміжного складу кафедри; ➤ видання піонерних підручників, навчальних посібників, словників тощо; ➤ розробка актуальних, конкурентоздатних, затребуваних 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ не належний рівень знання іноземної мови членами кафедри, перш за все англійської; ➤ обмежений доступ до наукових, навчальних, аналітичних, статистичних, періодичних видань; ➤ відсутність досвіду впровадження сучасних закордонних методик суспільно-географічних досліджень; ➤ незадовільна матеріально-технічна база кафедри для проведення навчально-методичної діяльності (перш за все аудиторних занять) відповідно до сучасних вимог; ➤ часткова невідповідність змісту навчальної діяльності і вимогам

<p>на ринку освітніх послуг України навчально-методичних комплексів з базових дисциплін та дисциплін спеціалізації;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ висока якість викладання дисциплін на кафедрі; ➤ високий показник якості знань студентів за результатами захисту магістерських, дипломних, курсових робіт; ➤ активна участь студентів, що спеціалізуються за напрямком навчальної діяльності кафедри в наукових конференціях, семінарах, громадських заходах; ➤ високий рівень проведення позааудиторних навчальних міроприємств (екскурсії, соціологічні дослідження); ➤ ефективна організація навчальних і виробничих практик; ➤ гнучкість (професійна) викладацького складу кафедри; ➤ підвищення кваліфікації навчально-методичної діяльності членів кафедри засобами стажування в інших ВУЗах, науково-дослідних інституціях України та Європи; ➤ активна участь членів кафедри у наукових конференціях та семінарах з тематики дослідження навчально-методичного пошуку, у тренінгах, майстер-класах; ➤ висока самомотивація та професійне зацікавлення до навчально-методичної роботи членів кафедри; ➤ співпраця з провідними освітніми і науковими установами України, Польщі, Франції, Канади, Німеччини і т.д.; ➤ повага та визнання результатів навчально-методичної діяльності кафедри на просторі України; ➤ створення атмосфери навчального співтовариства і творчої діяльності з-поміж студентів різних курсів та викладачів кафедри. 	<p>працедавців через необізнанність з вимогами останніх;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ низька проінформованість про результати навчально-методичної діяльності кафедри серед потенційних учнів-вступників, вчителів, грантодавців, представників владних структур, зацікавлених осіб; ➤ низька мотивованість навчально-методичного пошуку працівників кафедри через скрутне соціально-економічне становище у сфері освіти.
<p>Можливості</p>	<p>Загрози</p>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ диверсифікація навчально-методичної діяльності кафедри — розвиток нових видів навчання, що мають попит на ринку освітніх послуг України (короткотермінові курси для вчителів, професійно зацікавлених осіб), тренінги, майстер-класи; ➤ формування самостійного осередку підготовки до друку та видання навчальної літератури з суспільної географії в Україні; ➤ співпраця з іншими організаціями у реалізації міжнародних освітніх проектів; ➤ вихід кафедри на Міжнародну біржу освітніх ідей; ➤ отримання та виконання грантів з моніторингу навчально-методичної діяльності у вищій школі; ➤ розробка на замовлення МОН, місцевих органів влади спеціалізованих навчальних програм, тренінгів тощо; ➤ експертна діяльність з оцінки навчально-методичної діяльності кафедр інших ВУЗів. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ «розфасування» суспільної географії у природничих і гуманітарних науках шляхом формування суміжних наукових дисциплін типу геоэкономика, геополітика, геосоціологія тощо; ➤ нерозуміння багатьма адміністративно-урядовими чинниками фундаментальності географічної науки і її освітнього та виховного потенціалу в середній школі та просвітницької ролі в суспільстві; ➤ зниження престижності освітнього фаху вчителя географії у середній освіті та професійного ресурсу фахівця-географа у суспільстві; ➤ відсутність грантового фінансування та перспектив його отримання.

Висновки. Забезпечення якості освіти визнається всіма зацікавленими сторонами (освітні заклади, здобувачі освіти і роботодавці) як центральне завдання усіх інституціональних змін у сфері освіти. Проблема забезпечення якості освіти є наскрізною в Болонському, Копенгагенському та Туринському процесах, відповідні програми заходів реалізуються як на регіональному, національному і галузевому рівнях, так і на рівні окремих навчальних закладів та їхніх підрозділів. Домінуючою тенденцією розвитку взаємодії сфери освіти і ринку праці є визнання провідної ролі оцінки результатів (а не процесу) навчання при

визначенні якості підготовки. Тому сьогодні пріоритетним завданням кафедри економічної і соціальної географії у навчально-методичній роботі є підготовка фахівців-географів, які на належному рівні володітимуть компетентностями передбаченими як державним стандартом освіти з географії так і парадигмою освіти в Європі. Висока якість навчання забезпечить конкурентноздатність випускників на ринку праці; відповідність навчальних програм вимогам ринку – гарантуватиме попит на суспільно-географічну освіту серед вступників; націленість суспільно-географічних практик на розв’язання конкретних прикладних завдань –

забезпечить затребуваність фахівців суспільно-

географів у різних сферах господарства.

Література:

1. *Бистрова Ю. В.* Інноваційні методи навчання у вищій школі / Ю. В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство. — 2015. — №1(4). — С. 27—33.
2. *Біланюк В.* Географічна освіта, наука і практика у Львівському університеті: історія і сучасність / В. Біланюк, Є. Іванов // Географічна наука і практика: виклики епохи [міжн. наук. конф. присвячена 130-річчю географії у Львівському університеті (Львів, 16—18 травня 2013 р.)]. — Т. 1. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. — С. 5—11.
3. *Білецький М.* Навчально-методична діяльність кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка: ретроспектива, сучасність, погляд у майбутнє / М. Білецький, Л. Котик // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції з участю закордонних учених, присвяченої 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, 19—20 листопада 2015 р.) / [відп. ред.: проф. О. І. Шаблій]. — Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. — С. 36—51.
4. *Ващенко О.* Двадцятиріччя кафедри економічної географії Львівського університету (1945—1965) / Професор Опанас (Афанасій) Ващенко / [Упоряд. О. Шаблій]. — Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. — С. 92—99.
5. Географічна наука в нових соціально-економічних умовах розвитку України (за матеріалами наукового семінару) // УГЖ. — 2001. — № 1. — С. 3—37.
6. *Докучаєва В. В.* Теоретико-методологічні засади проектування інноваційних педагогічних систем: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / В. В. Докучаєва — Луганськ: Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2007. — 44 с.
7. *Євдокімова О. О.* Педагогічна майстерність викладачів вищої школи і фактори, що впливають на її формування / О. О. Євдокімова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/788/94>.
8. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
9. *Каленюк І.* Ризик-менеджмент у системі вищої освіти України / І. Каленюк, О. Куклін // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Економіка. — 2015. — №5(170). — С. 23—28.
10. *Олійник Я.* Регіональний вимір розвитку української суспільної географії / Я. Олійник // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: матеріали Всеукр. наук. конф. з участю закорд. учених, присвяченої 70-річчю к-ри екон. і соц. геогр ЛНУ ім. І. Франка (м. Львів, 19—20 листопада 2015 р.) / [відп. ред.: проф. О. І. Шаблій]. — Львів: ЛНУ, 2015. — С. 7—17.
11. *Олійник Я. Б.* Географічна наука в Україні: становлення і розвиток / Я. Б. Олійник, Н. В. Краснопольська. — К.: Ніка-Центр, 2007. — 148 с.
12. *Олійник Я. Б.* Методологічні засади історико-наукових досліджень у суспільній географії (на прикладі вивчення наукових шкіл) / Я. Б. Олійник, С. М. Шевчук // Економічна та соціальна географія: наук. збірник / [Ред. кол.: С. І. Іщук (відп. ред.) та ін.]. — 2013. — Вип. 2 (67). — С. 3—12.
13. Статут Львівського національного університету імені Івана Франка (нова редакція 2015 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lnu.edu.ua/files/pdf/StatLNU.pdf>.
14. Суспільно-географічна підготовка фахівців у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка / Я. Б. Олійник, С. І. Іщук, А. Л. Мельничук [та ін.]. — К.: Обрії, 2007. — 600 с.
15. *Фіцула М. М.* Педагогіка вищої школи: навч. посібник / М. М. Фіцула. — К.: Академія, 2000. — 542 с.
16. Фондові матеріали Архіву Львівського національного університету імені Івана Франка. — Львів, 2015.
17. *Шаблій О.* Економіко-географічна характеристика сільськогосподарського підприємства: метод. вказівки для виконання дипломних робіт з економічної географії для студентів-заочників геогр. ф-ту ун-ту / О. Шаблій, М. Гонак. — Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1970. — 48 с.
18. *Шаблій О.* Львівська суспільно-географічна школа: дискусійні питання зародження та становлення і сучасні проблеми розвитку / О. Шаблій // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: матеріали Всеукр. наук. конф. з участю закорд. учених, присвяченої 70-річчю к-ри екон. і соц. геогр ЛНУ ім. І. Франка (м. Львів, 19—20 листопада 2015 р.) / [відп. ред.: проф. О. І. Шаблій]. — Львів: ЛНУ, 2015. — С. 17—31.
19. *Шаблій О. І.* Львівська суспільно-географічна школа (до 60-річчя кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка) / О. І. Шаблій. — Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. — 168 с.
20. *Шаблій О. І.* Математичні методи в економічній географії / навч. посібник / О. І. Шаблій. — Львів: Вища шк., 1984. — 136 с.
21. American Association of Geographers [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.aag.org>.
22. *Gregory D.* Areal Differentiation and Post-Modern Human Geography / D. Gregory [Electronic resource]. — Mode of access: http://apcg.uoregon.edu/amarcus/geog620/Readings/Gregory_1989_Areal_differentiation.pdf.
23. International Encyclopedia of Human Geography in 12 volumes. — Amsterdam: Elsevier, 2009.

References:

1. *Bystrova Yu. V.* Innovatsiyni metody navchannya u vyshchii shkoli / Yu. V. Bystrova // Pravo ta innovatsiynе suspil'stvo. — 2015. — #1(4). — S. 27—33.
2. *Bilanyuk V.* Heohrafichna osvita, nauka i praktyka u L'viv's'komu universyteti: istoriya i suchasnist' / V. Bilanyuk, Ye. Ivanov // Heohrafichna nauka i praktyka: vyklyky epokhy [mizhn. nauk. konf. prysvyachena 130-richchyu heohrafii u L'viv's'komu universyteti (L'viv, 16—18 travnya 2013 r.)]. — T. 1. — L'viv: LNU im. I. Franka, 2013. — S. 5—11.
3. *Bilets'kyu M.* Navchal'no-metodychna diyal'nist' kafedry ekonomichnoyi i sotsial'noyi heohrafii L'viv's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka: retrospektyva, suchasnist', pohlyad u maybutnye / M. Bilets'kyu, L. Kotyky // L'viv's'ka suspil'no-heohrafichna shkola: istoriya, teoriya, ukrayinoznachchi studiyi: materialy Vseukrayins'koyi naukovoyi konferentsiyi z uchastyu zakordonnnykh uchenykh, prysvyachenoyi 70-richchyu kafedry ekonomichnoyi i sotsial'noyi heohrafii L'viv's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka (m. L'viv, 19—20 lystopada 2015 r.) / [vidp. red.: prof. O. I. Shabliyi]. — L'viv: L'viv's'kyu natsional'nyu universytet imeni Ivana Franka, 2015. — S. 36—51.

4. *Vashchenko O.* Dvadsyatyrichchia kafedry ekonomichnoi heohrafiї Lvivskoho universytetu (1945—1965) / Profesor Opanas (Afanasii) Vashchenko / [Uporiad. O. Shablii]. — Lviv : Vyd. tsentr LNU im. I. Franka, 2001. — S. 92—99.
5. Heohrafichna nauka v novykh sotsial'no-ekonomichnykh umovakh rozvytku Ukrainy (za materialamy naukovooho seminaru) // UHZh. — 2001. — # 1. — S. 3—37.
6. *Dokuchayeva V. V.* Teoretyko-metodolohichni zasady proektuvannya innovatsiynykh pedahohichnykh system : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01 / V. V. Dokuchayeva — Luhans'k : Luhan. nats. ped. un-t im. Tarasa Shevchenka, 2007. — 44 s.
7. *Yevdokimova O. O.* Pedahohichna maysternist' vykladachiv vyshchoyi shkoly i faktory, shcho vplyvayut' na yiyi formuvannya / O. O. Yevdokimova [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu : <http://vuzlib.com/content/view/788/94>.
8. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
9. *Kalenyuk I.* Ryzky-menedzhment u systemi vyshchoyi osvity Ukrainy / I. Kalenyuk, O. Kuklin // Visnyk Kyivskoho nats. un-tu im. T. Shevchenka. Seriya: Ekonomika. — 2015. — #5(170). — S. 23—28.
10. *Oliynyk Ya.* Rehional'nyy vymir rozvytku ukraiyins'koyi suspil'noyi heohrafiyi / Ya. Oliynyk // L'vivs'ka suspil'no-heohrafichna shkola : istoriya, teoriya, ukraiyinoznavchi studiyi : materialy Vseukr. nauk. konf. z uchastyu zakord. uchenykh, prysvyachenoyi 70-richchyu k-ry ekon. i sots. heohr LNU im. I. Franka (m. L'viv, 19—20 lystopada 2015 r.) / [vidp. red. : prof. O. I. Shablii]. — L'viv : LNU, 2015. — S. 7—17.
11. *Oliynyk Ya. B.* Heohrafichna nauka v Ukraini : stanovlennya i rozvytok / Ya. B. Oliynyk, N. V. Krasnopol's'ka. — K. : Nika-Tsentr, 2007. — 148 s.
12. *Oliynyk Ya. B.* Metodolohichni zasady istoriko-naukovykh doslidzen' u suspil'niy heohrafiyi (na prykladi vyvchennya naukovykh shkil) / Ya. B. Oliynyk, S. M. Shevchuk // Ekonomichna ta sotsial'na heohrafiya : nauk. zbirnyk / [Red. kol. : S. I. Ishchuk (vidp. red.) ta in.]. — 2013. — Vyp. 2 (67). — S. 3—12.
13. Statut L'vivskoho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka (nova redaktsiya 2015 r.) [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu : <http://lnu.edu.ua/files/pdf/StatLNU.pdf>.
14. Suspil'no-heohrafichna pidhotovka fakhivtsiv u Kyivskomu natsional'nomu universyteti im. Tarasa Shevchenka / Ya. B. Oliynyk, S. I. Ishchuk, A. L. Mel'nychuk [ta in.]. — K. : Obryi, 2007. — 600 s.
15. *Fitsula M. M.* Pedahohika vyshchoyi shkoly : navch. posibnyk / M. M. Fitsula. — K. : Akademiya, 2000. — 542 s.
16. Fondovi materialy Arkhivu L'vivskoho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka. — L'viv, 2015.
17. *Shablii O.* Ekonomiko-heohrafichna kharakterystyka silskohospodarskoho pidpriemstva : metod. vkazivky dlia vykonannya dyplomnykh robit z ekonomichnoi heohrafiї dlia studentiv-zaochnykyv heohr. f-tu un-tu / O. Shablii, M. Honak. — Lviv : Vyd-vo Lviv. un-tu, 1970. — 48 s.
18. *Shablii O.* L'vivs'ka suspil'no-heohrafichna shkola : dyskusiyi pytannya zarodzhennya ta stanovlennya i suchasni problemy rozvytku / O. Shablii // L'vivs'ka suspil'no-heohrafichna shkola : istoriya, teoriya, ukraiyinoznavchi studiyi : materialy Vseukr. nauk. konf. z uchastyu zakord. uchenykh, prysvyachenoyi 70-richchyu k-ry ekon. i sots. heohr LNU im. I. Franka (m. L'viv, 19—20 lystopada 2015 r.) / [vidp. red. : prof. O. I. Shablii]. — L'viv : LNU, 2015. — S. 17—31.
19. *Shablii O. I.* L'vivs'ka suspil'no-heohrafichna shkola (do 60-richchya kafedry ekonomichnoyi i sotsial'noyi heohrafiyi L'vivskoho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka) / O. I. Shablii. — L'viv : Vyd. tsentr LNU im. I. Franka, 2004. — 168 s.
20. *Shablii O. I.* Matematychni metody v ekonomichnii heohrafiї / navch. posibnyk / O. I. Shablii. — Lviv : Vyshcha shk., 1984. — 136 s.
21. American Association of Geographers [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.aag.org>.
22. *Gregory D.* Areal Differentiation and Post-Modern Human Geography / D. Gregory [Electronic resource]. — Mode of access : http://apcg.uoregon.edu/amarcus/geog620/Readings/Gregory_1989_Areal_differentiation.pdf.
23. International Encyclopedia of Human Geography in 12 volumes. — Amsterdam : Elsevier, 2009.

Аннотация:

Мырослав Билецкий, Любовь Котык. УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАФЕДРЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ ГЕОГРАФИИ ЛЬВОВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ ИВАНА ФРАНКО: SWOT-АНАЛИЗ

Обоснована целесообразность исследования учебно-методической деятельности кафедры в русле трансформации системы высшего образования Украины. Выделены направления учебно-методической деятельности кафедры. Осуществлена подробная характеристика учебно-методической деятельности кафедры экономической и социальной географии ЛНУ им. И. Франко в течение 1945-2016 гг.: обеспечение преподавания нормативных дисциплин и дисциплин специализации, диверсификация учебного плана кафедры, издание учебно-методической литературы и т.д.

Показано вес кафедры в учебном процессе на географическом факультете в частности относительно преподавания нормативных дисциплин. Определено, что с 2015 г. вдвое уменьшено долю потоковых дисциплин преподавание которых обеспечивают члены кафедры и сокращено количество дисциплин специализации на фоне роста количества дисциплин (не географическое направление) свободного выбора студентов. Последнее ставит под угрозу целостность и полноту раскрытия общественно-географической составляющей географической науки в процессе подготовки специалистов-географов.

Отмечено вызовы, которые стоят перед кафедрой в связи с переходом (2016) к подготовке специалистов по отраслям знаний 01 «Образование» и 10 «Естественные науки». Выполнено SWOT-анализ учебно-методической деятельности кафедры и определены перспективные направления ее развития.

Ключевые слова: кафедра, учебно-методическая деятельность, учебные дисциплины, учебно-методическая литература, SWOT-анализ.

Abstract:

Myroslav Biletskyi, Liubov Kotyk. EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL ACTIVITY OF ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHY DEPARTMENT OF IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV: SWOT ANALYSIS.

In this paper, we have proved the expediency of studying the educational activity of the department in line with the transformation of the Ukrainian system of higher education. We have also singled out the directions in the educational and methodological activity of the department. A detailed analysis of 1945-2016 educational activity of the economic and social geography department of Ivan Franko National University of Lviv has been performed, namely ensuring teaching of academic disciplines, diversification of the educational plan, publication of educational and methodological literature etc. The research has demonstrated the importance of the department in the educational process of the Faculty of Geography, especially in teaching academic disciplines. It has been determined that since 2010, the proportion of courses taught by the department employees has been reduced twofold, and a number of disciplines by specialisation has been cut down, given the growing number of elective (not geographical) courses. This threatens the integrity and comprehensiveness of social-geographical component of the curriculum when training geography specialists.

A special emphasis has been put on the challenges the department has faced due to 2016 transition to preparing specialists in such disciplines as «Education» 01 and «Science» 10. We have done the SWOT analysis of the educational and methodological activity of the department and identified promising areas of its future development.

Key words: department, educational and methodological activity, educational courses, educational literature, SWOT analysis.

Рецензент: проф. Царик Л.П.

Надійшла 26.06.2016р.